

AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“

Valdkonnapädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 5) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonnakultuuri pärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

Õpilastes kujundatavad üldpädevused

1) kultuuri- ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlike ja ühiskondlike väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid;

2) sotsiaalne ja kodanikupädevus – suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlike väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;

3) enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme;

4) õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi;

5) suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;

6) matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt;

7) ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärgi, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust;

8) digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Õppekava läbivad teemad valdkonna ainetes

1) elukestev õpe ja karjääri kujundamine – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvus õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid;

2) keskkond ja jätkusuutlik areng – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele;

3) kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele;

4) kultuuriline identiteet – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis;

5) teabekeskond ja meediakasutus – taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab meediamaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada, tunnustab autorlust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärgi ja ühiskonnas omaksvõetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas;

6) tehnoloogia ja innovatsioon – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;

7) tervis ja ohutus – taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisel;

8) väärtused ja kõlblus – taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Lõiming teiste ainetega

Keel ja kirjandus, võõrkeeled

Kujundatakse oskusi väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lugeda ja mõista erinevaid tekste.

Õpilasi suunatakse kasutama kohast ja väljendusrikast keelt, ainealast sõnavara ning järgima õigekeelsusnõudeid.

Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset.

Juhitakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele.

Selgitatakse võõrkeelse algupärast mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika

Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaaneerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid,

diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusained

Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse.

Õpitakse mõistma majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia

Kujundatakse oskusi hinnata tehnoloogia rakendamise kaasnevaid võimalusi ja ohte.

Osatakse akendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisele oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades.

Kasutatakse tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstiained

Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Liikumisõpetus

Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana.

Arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööoskuseid.

Hindamine

Hindamisel rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka tähthinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, hoiakud, ainealased väärtusarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta.

Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Õppeteema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui ka tulemust. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid

pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide ja kohanimedele, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ningjuhtumianalüüsi alusel.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusväärse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõendus põhiste argumentidega vastata.

INIMESEÕPETUS

Inimeseõpetuse raames õpitakse 2.- 3. klassis inimeseõpetuse, 4. klassis suhtlemisõpetus, 5. klassis terviseõpetust ja 6. klassis ühiskonnaõpetust.

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna.

Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuse avalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses

käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.

2. klass

Inimeseõpetus, 1 tund nädalas

Õpitulemused	Õpitegevused ja –sisu
Teema: Mina ise	
<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab enda huvisid ja tegevusi; • põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda; • teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi; • mõistab, miks ei tohi avaldada delikaatset teavet (enda ja teiste kohta) avalikus keskkonnas; • teab, et internetti jagatud infot on teistel võimalik kuritarvitada; • teeb vahet reaalsel ja digitaalsel identiteedil; • teab, mis on kasutajaprofiil (vaatab üle om • Stuumiumi ja e-posti profiili). 	<ul style="list-style-type: none"> • mina: oma tugevuste (sh tunnused, omadused ja tegevused) väljatoomine; • positiivne suhtumine endasse ja teistesse; • kehalised muutused ja austus erinevate kehade ja sugude suhtes; • minu erinevused ja sarnasused teistega; • sallivus. • delikaatne teave, internetti jagatud info • kuritarvitamise võimalused, reaalne ja digitaalne identiteet, kasutaja profiil; • nutiseadme ekraanist kuvatõmmise tegemine; • arenguestluste jaoks ettevalmistava analüüslehe täitmine.
Teema: Mina ja tervis	
<ul style="list-style-type: none"> • toob näited tervist hoidvast käitumisest • (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni 	<ul style="list-style-type: none"> • Otervis: tervise eest hoolitsemine, tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, • kehaline aktiivsus; keha eest hoolitsemine; • ekraaniaeg ja selle jälgimine; • terve ja haige inimene;

<ul style="list-style-type: none"> • ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab • tervist hoidva käitumise vajalikkust; • nimetab mõningaid haiguste tunnuseid; • teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi. 	<ul style="list-style-type: none"> • abi saamise võimalused, vajadusel abi kutsumine; • rollimängud: hädaolukorrad ja abi kutsumine; • tutvumine kooliõega;
Teema: Mina ja minu pere	
<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid • kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja • pereliikmetega arvestamisest; • toob näiteid oma õigustest ja kohustustest • peres, koolis ja ühiskonnas. 	<ul style="list-style-type: none"> • kodu: erinevad pered, pereliikmete tegevus ja rollid, hoolitsemine, abistamine, kaasamine ja pereliikmetega arvestamine; • vastutus, õigused ja kohustused peres, koolis ja lähiümbruses.
Teema: Mina ja Eesti	
<ul style="list-style-type: none"> • leiab kaardilt Eesti ja kodukohta; • nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja • sünnipäeva ja teab, kes on Eesti Vabariigi president; • tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukohta ja • Eesti Vabariigi sümbolikat; • Eestimaa ja kodukoht; • Eesti pealinn. Eesti Vabariigi sünnipäev. Eesti president; • Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukohta sümbolid; 	<ul style="list-style-type: none"> • Eestimaa ja kodukoht; • Eesti pealinn. Eesti Vabariigi sünnipäev. Eesti president; • Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukohta sümbolid; • oma kodukohta olulised paigad ja inimesed; • Eesti rahvakombed ja tavad minevikus ja tänapäeval; • kodukohta inimeste tavad ja kombed, omaklassi tavad; • sallivus erinevustesse; • enda roll tavade ja kommete hoidja ja kandjana; • projekt "Mina ja Eesti."

<ul style="list-style-type: none"> • oma kodukoha olulised paigad ja inimesed; • teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi • ja paiku; • võrdleb rahvakombeid minevikus ja • tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, • vastlapäev, jaanipäev jt; • toob näiteid oma klassis või kodukohas • elavate inimeste tavadest ja kommetest; • selgitab, kuidas õpilane 	
Teema: Mina ja asjad	
<ul style="list-style-type: none"> • planeerib oma päeva ja nädalat • terviseteadlikult; • toob näiteid, kuidas õppimine aitab • igapäevaelus hakkama saada; • sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab • neid enda huvidega; • seostab igapäevavalikuid tuleviku • eesmärkidega. 	<ul style="list-style-type: none"> • mina: aeg ja aja planeerimine; • mina ja asjade väärtus teiste väärtuste seas; • erinevad meeled oma õpitegevuse ja vaba ajategevuse kavandamisel; • oma õpitegevuse eesmärkide seos oma huvide ja võimetega; • tutvumine õpistrateegiatega ning kasulikkus õppimisel; • tähelepanu ja keskendumise tähtsus õppimisel; • oma igapäevavalikute seos oma tuleviku eesmärkidega.

3. klass

Inimeseõpetus, 1 tund nädalas

Õpitulemused	Õpitegevused ja sisu
Teema: Mina ise	
<ul style="list-style-type: none"> • põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda; 	<ul style="list-style-type: none"> • mina: igaühe väärtuslikkus, positiivne suhtumine endasse; • arenguvestluste jaoks ettevalmistava analüüslehe täitmine;

<ul style="list-style-type: none"> • teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi; • nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi; • toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas. 	<ul style="list-style-type: none"> • inimeste erinevused: bioloogiline ja sotsiaalne; • sallivus; • inimeste õigused ja kohustused; • vastutus; • laste õigused ja kohustused: peres, koolis ja lähikonnas. • projekt "Õpime demokraatiat".
Teema: Mina ja tervis	
<ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas • püsida terve; • selgitab ja demonstreerib õpituatsioonid • esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, • ninaverejooks, põletus, putukapiste; • teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral abi kutsuda. 	<ul style="list-style-type: none"> • vaimne, füüsiline ja sotsiaalne tervis; • tervislik eluviis, terviseriskid, hoidumine • tervist ohustavatest olukordadest; • esmaabi olukordade lavastamine jalahendamine; • veega seotud ohtude hindamine (lõiming ujumistunniga), • abi saamise võimalused; • külalistund kooliõega.
Teema: Mina ja teised	
<ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, • mida tal tuleb järgida; • põhjendab käitumisnormide ja seaduste • järgimise vajalikkust; • demonstreerib õpituatsioonid üldtunnustatud • käitumisnormide ja seaduste täitmist; • tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja • tähiseid; 	<ul style="list-style-type: none"> • reeglid ja käitumisnormid, seadused; • kooli kodukord lugemine ja analüüsimine; • üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste • järgimine; • käitumisnormide ja seaduste järgimine koolis • ja lähiümbruses; • liiklusreeglid ja nende järgimine; • turvaline käitumine liikluses koduteel ja • koduümbruses; • vägivald ja selle erinevad vormid; • vägivaldse käitumise negatiivsed tagajärjed; • abi saamise võimalused koolikiusamise ja • teiste vägivaldse käitumise ilmingute korral; • sõprus ja sõpruse hoidmine; • koostöö vajalikkus; • hoolitsemine ja abistamine ning prosotsiaalse • käitumise väärtustamine;

<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate • liiklusreeglite järgimist; • märkab liiklusohutlikke kohti ja olukordi • kooliteel ja koduümbruses ning pakub • lahendusi turvalisuse tagamiseks; • teab, et vägivaldal on eri vormid; • selgitab, mida vägivaldne käitumine võib • endaga kaasa tuua; • teab abi saamise võimalusi inimväärikust • alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald; demonstreerib õpituatsioonis abi • saamise ja abistamise võimalusi vägivalda korral; • selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest • hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkus. 	<ul style="list-style-type: none"> • heategemine ja heategevus.
<p>Teema: Teave ja asjad</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • loetleb erinevaid teabeallikaid; • leiab infot erinevatest allikatest; • tea, mis on digitaalne jalajälg ja kuidas see kujuneb; • võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest; • kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga 	<ul style="list-style-type: none"> • teave, erinevad teabeallikad ja teabeallikate kasutamine, teabeallikate usaldusväärsus; • meedia kasutusvõimalused ja ohud; • turvaline meediavahendite kasutamine; • raha, raha teenimine, kasutamine, laenamine, säästmine ja investeerimine. • oma kulutuste plaanimine; • keskkonna hoidmise võimalused säästlikul tarbimisel; • enda võimalused keskkonna hoidmisel lähieümbruses.

<p>seotud võimalusi ja ohte selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel;</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine; • mõistab rahatarkuse algtõdesid • teab, et digitehnoloogiat saab kasutada erinevate asutustega suhtlemiseks (nt. pangad); • hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lõiming digiõpetusega ja projektiga Õpime demokraatiat 	

II kooliaste

4. klass

Suhtlemine, 1 tund nädalas

Õpitulemused	Õpitegevused ja –sisu
Teema: Mina ja suhtlemine	
<ul style="list-style-type: none"> • selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb; • mõistab enesehinnangu olemust; • saab aru, et enesehinnang on osa temaminapildist; • selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalus; 	<ul style="list-style-type: none"> • enesetundmine, mina-pilt (kirjeldav ja hinnanguline osa); • enesehinnang, enesehinnangu kujunemine; • eneseanalüüs, oma omaduste ja väärtuste selgitamine ja arendamine; • väärtused, huvid, võimed; • ettevõtlikkus, selle väljendumine tegutsemisel; • ettevõtlikkuse tähtsus igapäevaelus ja ühiskonnas; • ettevõtlikkus ja tööelu.

<ul style="list-style-type: none"> • oskab nimetada enda erinevaid omadusi; • mõistab, et ennast saab pidevalt arendada • mõistab oma võimalusi algselt ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikkust tegutsemisest; • mõistab, et tema ise saab suunata oma tegevusi; • seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga; • õpib tundma oma huvisid ning seostama neid tulevikuga. 	
Teema: Suhtlemine teistega	
<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab, millest suhtlemine koosneb; • mõistab suhtlemise olemust; • toob näiteid suhtlemise komponentide kohta; • eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid; • mõistab suhtlemise kompleksust • eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhtelisele; • iseloomustab erinevaid käitumisviise; • teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära; • toob näiteid eelarvamuste mõjus igapäevaelus; 	<ul style="list-style-type: none"> • suhtlemise mõiste; • suhtlemise olemus (teise tajumine, teabevahetus, mõjutamine); • verbaalne suhtlemine, mitteverbaalne suhtlemine; • agressiivne, alistuv ja kehtestav käitumine ning nende mõju suhtelisele; • kehtestava käitumise viisi • kehtestava käitumise põhimõtted ja eelised; • ühiskonnas juurdunud uskumuste ja hoiakute mõju inimesele; • eelarvamuse, stereotüübid; • eelarvamuste ja stereotüüpide mõju suhtelisele; • sallivus, aktsepteerimine; • tõenduspõhised enesekohased ja sotsiaalsed oskused (otsuste langetamine ja probleemide lahendamine; loov ja kriitiline mõtlemine; emotsioonide ja stressiga toimetulek; enesetunnetus - ja, suhtlemisoskus) riskikäitumise (uimastikasutamine ja vägivald) ennetamisel; • "ei" ütlemist eeldavad olukorrad; • "ei" ütlemise viisid, julgus ja tähtsus; • internet, interneti võimalused ja ohud; • turvaline internetikasutus; • viisakas, austav ja hooliv suhtlemine; suhtlemine suhtluskeskkondades.

<ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust; • teab, et tal on õigus öelda „ei“, jademonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel; • demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi; • nimetab kahjustavaid käitumisviise; • selgitab, kuidas enese eest seista ilma teisi kahjustamata; • toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme; • mõistab enda vastutust erinevates suhtluskeskkondades. 	
Teema: Suhted teistega	
<ul style="list-style-type: none"> • toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi; • nimetab inimeste erivajadusi; • toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest; • selgitab miks sõbralik käitumine on kasulik; • demonstreerib õpituatsioonis 	<ul style="list-style-type: none"> • inimeste erinevused, vajadused, väärtused, erivajadused; • sallivus; • prosotsiaalne käitumine; • õiglus, vastutus, hoolivus, ausus; • vastutus enda sõnade ja tegude eest, s.h internetis; • tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine; • tõhus sotsiaal- emotsionaalne eneseväljendus; • usaldus suhetes, sõprus, empaatia; • tunded ja nende tõhus väljendamine.

<p>sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist;</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab sotsiaalseid oskusi; • toob näiteid sotsiaalsete oskuste kohta; • demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada; • mõistab, et kõik tunded on normaalsed; • oskab oma tundeid väljendada ennast ja teisi kahjustamata. 	
<p>Teema: Konflikt ja probleemilahendus</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • selgitab konflikti häid ja halbu külgi; • kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise; • valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi; • näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi; • nimetab erinevaid probleeme; • toob näiteid erinevate tõhusate • probleemilahenduste kohta; • lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused; • kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist; • nimetab mõjutamise viise; 	<ul style="list-style-type: none"> • konflikt kui suhtepeblem; • konfliktide põhjused, tagajärjed, lahendamise viisid; • tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise viisid; • otsuste langetamine ja erinevate lahendusviiside kaalumise otsustamisel; • probleemide lahendamise viisid, s.h internetis, tõhusad ja mittetõhusad; • probleemilahenduste eelised ja puudused; • koostöö võimalused, koostöise tegevuse eelised; • kaaslaste mõju otsustel; • abistav ja kahjustav mõju; • grupi surve; • mõjutamine, mõjutamise viisid (ähvardamine, äraostmine, nõu andmine, kingituste tegemine, vastuteene ootamine, veenmine); • toimetulek vägivalllaga,sh kiusamisega, abi saamise võimaluse, • vastutus.

<ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia; • mõistab enda vastutust oma otsuste ja tegude eest. 	
Teema: Positiivne mõtlemine	
<ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta; • märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi. 	<ul style="list-style-type: none"> • positiivne mõtlemine; • positiivne enesesisendus; • positiivsed omadused.

Lõiming projektiga „Minu heategu“

Meetodeid ja praktiliste tööde võimalusi:

Mõistekaart

- enesehinnang;
- reklaamide mõju;
- sotsiaalsed oskused ja kahjustav käitumine;
- sõprus.

Individuaalülesanne

- enese arendamine;
- minu vastutus;
- minu vajadused;
- minu õigused ja kohustused;
- eneseanalüüs, valmistumine arenguveestluseks.

Loovülesanne

- väärtused;
- minapilt;
- minu unistuste amet.

Rühmatöö

- unistuste kool;
- minifirma;
- uudis;
- kehtestava käitumisviisi eelise;
- juhtumite analüüs;
- pildianalüüs;
- meie klassi kokkuleppe;
- erivajaduste märkamine.

Plakat

- sallivus;
- kiusamine pole okei;
- turvalise internetikasutuse reeglid;

- lapse õigused;
- positiivse mõtlemise ABC.

Klassi ühistöö

- klassi väärtuste püramiid.

5. klass

Terviseõpetus, 1 tund nädalas

Õpitulemused	Õpitegevus, -sisu
<p>Teema: Tervis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid; • nimetab tervist mõjutavaid füüsilisi, vaimseid ja sotsiaalseid tegureid; • seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks), • nimetab mõõdetavaid ja hinnangulisi tervisenäitajaid; • selgitab, kuidas erinevad tervisetegurid tervist mõjutavad, • teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid; • mõistab reklaamide eesmäärke; • eristab arvamust faktist; • toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist; 	<ul style="list-style-type: none"> • tervis, tervise olemus, tervise aspektid: füüsiline, vaimne, sotsiaalne tervis; • tervist mõjutavad tegurid - eluviis, pärilikkus, keskkond, tervishoid, • mõõdetavad ja hinnangulised tervisenäitajad; • stress, stressiga toimetulek; • meedia osa tervisega seotud otsustes; • terviseteemalised veebilehed; • tervislik eluviis, tervist toetavad tegevused: • tervist toetav toiduvalik, füüsiline aktiivsus, • uni ja puhkus; • turvaline elukeskkond (sh meedia) ja tervislik eluviis; • keha eest hoolitsemine (karastamine ja hügieen).

<ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust; • selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust. 	
Teema: Murdeiga ja kehalised muutused	
<ul style="list-style-type: none"> • nimetab murdeas toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi; • toob näiteid erinevast arengutempost murdeas. 	<ul style="list-style-type: none"> • murdeiga elukaares, murdeea olulisus, murdeea füüsilised ja emotsionaalsed, • vaimsed ja sotsiaalsed muutused; • igaühel oma tempo, toimetulek muutustega • suguline küpsus ja soojätkamine, viljastumine, rasedus, lapse sünd; • muutustega seonduvate kehaosade ja elundite nimetused ja toimimise põhimõtted, sh sugurakkude valmimise seos lapsesaamisvõime ja seksuaalsusega; • positiivne suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.
Teema: Turvalisus ja riskikäitumine	
<ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumisest: riskikäitumine on käitumine, kui rikutakse teiste inimeste ja/või ühiskonnas kehtivaid reegleid ja norme nii, et sellise käitumise tagajärjed on kahjulikud inimesel endale (nt terviseriskid) ja/või teistele (nt vägivald); • selgitab, miks on normid, sh liiklusseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid; • toob näiteid meediaga seotud ohtudest; • teab, mis on autoriõigused ja et 	<ul style="list-style-type: none"> • riskikäitumine ja selle liigid (sh terviseriskid); • ohutus kodus, koolis, avalikus ruumis, sh tule-, vee- ja elektriõhutus; • riskikäitumist ennetavad ja soodustavad tegurid; • reeglid ja normid, seadused (sh liiklusseadus), reeglite ja normide vajalikkus; • meedia (sh reklaami) mõju otsustele; • meediaohud ja nende vältimine ning abi saamise võimalused; • usaldusväärsed infoallikad;

<p>need on seadusega kaitstud, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine;</p> <ul style="list-style-type: none"> • otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest • llikatest terviseteemalist infot, järgides autoriõigust; • kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele. • demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi. 	
<p>Teema: Haigused ja esmaabi</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist; • demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi. 	<ul style="list-style-type: none"> • haigused: nakkus- ja mittennakkushaigused, viirushaigused; • haigestumise põhjused, haigestumise vältimise viisid; • õnnetused, õnnetuste vältimine; • esmaabi, abi kutsumine; • tervis - inimese väärtuslikem vara.

Metoodika ja praktiliste tööde võimalusi

Rühmatöö

- oma pikkuse, kaalu, pulsi määramine (sh kehamassiindeks);
- arvamus või fakt;
- tervisliku eluviisi komponendid;
- klassi nädalasangud - nutiseadmete abil oma sammude arvu fikseerimine;
- liikuma kutsuva reklaami koostamine;
- Miks peab reegleid ja seadusi järgima?;
- terviseteemalise sotsiaalreklaami koostamine (plakat, video, raadioklipp).

Plakat

- hea une saladus;
- Kuidas ma maandan stressi?
- kooli kodukord;
- kuidas öelda "ei".

Mõistekaart

- tervis;
- keha eest hoolitsemine/ hügieeni hoidmine;
- murdeiga;
- uimastite kahjulik mõju.

Individuaalülesanne

- oma füüsilise ja vaimse tervise kirjeldamine, emotsioonide kirjeldamine;
- unepäeviku täitmine;
- jäätmete sorteerimine;
- oma nutiseadmes digiprügi koristus;
- enda liikumise analüüs;
- minu murdeea muutused;
- valmistumine arenguevestluseks..
- Külalistund
- Murdeiga avaldumine poistel ja tüdrukutel

Loovtegevus

- enesele tervise retsepti koostamine;
- koomiks kiusamise vastu võitlemise teemal.
- Lõiming projektiga Vaimse tervise nädal, programmiga Liikuma Kutsuv kool.

6. klass

Ühiskonnaõpetus, 1 tund nädalas

Õpitulemused	Õpitegevused ja –sisu
Teema: Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine	
<ul style="list-style-type: none"> • seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia; • iseloomustab ja väärtustab demokraatia 	<ul style="list-style-type: none"> • demokraatia põhimõtted ja selle toimimine; • rahva osalemine ühiskonna valitsemises; • võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus; • kohalik omavalitsus; • seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon;

<p>põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud);</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab ja austab inimõigusi; • teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid; • teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla omavalitsuse tegevuse kohta; • teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta; • kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; • märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel; • toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; • tunneb ÜRO Lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu. 	<ul style="list-style-type: none"> • peamised inimõigused (õigus elule ja vabadusele, inimväärikusele jne); • koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas; • õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses; • kooli kodukord; • lapse õigused (õigus haridusele, õigusvanemlikule hoolitsusele jne); • õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.
<p>Teema: Allikad ja autoriõigused</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel 	<ul style="list-style-type: none"> • fakt, arvamus;

<p>hinnata allikate usaldusväärsust;</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot; • teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata. • seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus; • nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone; • teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi; • toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta; • teab ja hoiab kogukonna traditsioone; teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja; • nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis. 	<ul style="list-style-type: none"> • erinevad allikad, usaldusväärsuse hindamine, argumenteerimine; • teadlik infotarbimine ja -edastamine; • autoriõiguste kaitse, viitamine. • inimesed meie ümber, kogukonnad. Euroopa riigid ja rahvad. • Sallivus; • Eestis üldiselt ning kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm), erinevad rahvused meie koolis; • sooline võrdõiguslikkus; • pere ja suguvõsa, kogukond, sõpruskond, koolipere; • vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus; koostöö; • kodukohas tegutsevad seltsid, klubid ja ühendused; • noorteorganisatsioonid; • eakohased kodanikualgatuse võimalused; • koostöö ja ühistegevus.
<p>Teema: Planeerimine ja tarbimine</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; • oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma 	<ul style="list-style-type: none"> • aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmise; • elukutsed – teadmised ja oskused, elukestev õpe; • elukutsed ja ettevõtted kodukohas; • teadlik, säästev tarbimine;

<p>taskuraha piires ning oma aega planeerida;</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; • teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; • käitub teadliku tarbijana, kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid; • toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest; • iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; • selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale. 	<ul style="list-style-type: none"> • töökultuur ja tööeetika.
--	--

Lõiming: Matemaatika, digiõpetus, rahatarkus ja projektiga õpime demokraatiat.

AJALUGU

Ajalugu õpitakse 5. ja 6. klassis

Õppeaine kirjeldus

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks olulisi teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane

teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja

protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise

põhjusi. Ajalooõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;

- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Ajaloo algõpetus

Ajaloo algõpetuse peamine eesmärk on **huvi äratamine ajaloo vastu** ning ajaloo õppeks tarvilike **teadmiste ja oskuste kujundamine**.

Õppetöös kasutatakse erinevaid ajalooallikaid ning minevikust jutustavaid pilte, lugusid, filme jne.

Õpilased tutvuvad ajaloo põhimõistetega ning kujundatakse ja arendatakse mitmesuguseid oskuseid:

- ajas orienteerumine,
- oskus töötada erinevate ajalooallikatega,
- funktsionaalne kirjaoskus,
- küsimuste esitamine ning neile vastamine,
- informatsiooni hankimine ja selle usaldusväärsuse hindamine,
- koostööoskus ja loovus,
- kasutatakse ajalooalast sõnavara.
- Arutletakse mineviku erinevate esituste ja tõlgenduste üle.
- õpitakse kasutama ajatelge ja ajalookaarti ning täitma kontuurkaarti, koostama lühijuttu, teksti põhjal kava.

Soovitav on teha õppekäike, osaleda muuseumi- ja arhiivitundides ning kutsuda tunnikülalisi (nii uurijaid kui ka mineviku vahetuid tunnistajaid).

Ajaarvamine ja ajalooallikad

Teema olulisus

- 1) Maailmas on erinevaid ajaarvamise alguspunkte. Ajaloo **periodiseerimine on kokkuleppeline** ning ajaloolased teevad seda selleks, et **lihtsustada** mineviku uurimist.
- 2) Erinevad rahvad loevad ajaarvamise alguseks neile tähtsaid sündmusi.
- 3) Minevikust rääkimisel **tugineme aastaarvudele**, mis aitavad õppida tajuma aja kulgu, et saada paremini aru minevikus aset leidnud sündmustest ja protsessidest,
- 4) muutustest ja järjepidevusest nii maailma kui ka Eesti ajaloos ning isiklikus elus.

- 5) Õppides kasutama aja mõistetega seonduvaid sõnu, fraase ja kronoloogiat kujuneb õpilasel oskus leida, analüüsida ja mõista seoseid, **mõtestada ajaloolise keskkonna kujunemist**.
- 6) Ajaloolane taastab minevikku **ajaloallikate abil** ning seletab kõike tagantjärele, lähtudes sellest, kuidas me praegu varem toimunust aru saame.
- 7) Kõik, mis meid ümbritseb, võib olla ajalooteadmiste allikas. Küsitledes oma vanemaid või uurides vanu dokumente võib õpilane **ise luua** uut ajalooteadmist

5. klass

Ajalugu, 2 tundi nädalas

Õpitulemused	Õpitegevused ja -sisu
Teema: Ajaarvamine, ajalooallikad <ul style="list-style-type: none"> • kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase: sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number; • teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; • teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid; • teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele; • paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid. 	<ul style="list-style-type: none"> • ajaarvamisega seotud mõisted ja ajalooperioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu; • ajalugu ja ajalooallikad; • allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv; • ajatelg.
Teema: Muinasaeg	

<ul style="list-style-type: none"> • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg; • kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid; • teab ning näitab kaardil Eesti ja kodukoha esimesi inimasustusalasid; • oskab kasutada kodukoha ajalookaarti. 	<ul style="list-style-type: none"> • muinasaja periodiseerimine; • kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutuselevõtmine; • Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli küla, Kunda. • muinasaegsed mälestised – kalmed ja asulakohad – ning arheoloogilised leiud; • kodukoha inimasustus muinasajal.
<p>Teema: Eesti ajalugu muinasajast taasiseseisvumiseni</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • teab Eesti ajaloo perioode; • kirjeldab Eesti minevikusündmusi, mineviku inimeste eluolu; • leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. 	<ul style="list-style-type: none"> • elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas; • eestlaste muistne vabadusvõitlus, vabadusvõitluse ettevalmistamine, sõja käik, lõpp; • Eesti keskaeg, muudatused Eesti elus, Jüriöö ülestõus, Hansa aeg, eestlaste usk; • ärkamisaeg, Jannsen, Jakobson, Hurt, esimene üldlaulupidu; • Eesti Vabariigi algus ja Vabadussõda, Tartu rahuläbirääkimised, iseseisvusmanifest, okupatsioon. Pitka, Laidoner, Kuperjanov, Poska; • Iseseisvuse häving, Stalin, Hitler, baaside leping, NSVL, küüditamine; • Elu võõra võimu all, metsavennad, kolhoosid, vastupanuliikumine; • taasiseseisvumine,

Praktiliste tööde valik

- ajajoone koostamine- õpilane kannab ajajoonele oma sünniaja ja olulised elusündmused. Seejärel leiabinternetist kuni oma praeguse vanuseni sündmuseid Eesti ja maailma ajaloost, mille kannab ajajoonele(valdkonnad majandus, kultuur, teadus, poliitika, sport jne);
- mõistekaartide koostamine;
- õppekäik ajaloomuuseumisse.
- Lõiming
- Matemaatikaga - aja mõõtmine: arvtelje koostamine, sajandite määramine, arvutamine - kui palju aega on ühest sündmusest möödunud?

6. klass

Ajalugu, 2 tundi nädalas

Õpitulemused	Õpitegevused ja –sisu
Teema: Muinasaeg	
<ul style="list-style-type: none"> • teab muinasaja perioode; • kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid; • näitab kaardil ja põhjendab, miks ja millistes • piirkondades sai alguse põlluharimine; • teab, missuguseid muutusi ühiskonnaelus • tõi kaasa metallide kasutusele võtmine; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: • kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik • ebavõrdsus, sugukond, hõim. 	<ul style="list-style-type: none"> • aeg ja ajaarvamine, muinasaja • periodiseerimine; • muinasaja arengujärgud ja nende • üldisloomustus; • kiviaja inimese tegevusalad; • põlluharimise algus, loomade kodustamine, • käsitöö areng, metallide kasutuselevõtmine; • muinasaja asulad.
Teema: Vanad Idamaad	
<ul style="list-style-type: none"> • selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja • kõrgkultuurid, näitab kaardil Egiptust ja • Mesopotaamiat; • selgitab, milline oli vanaaja riiklik korraldus, • kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni • Egiptuse ning Mesopotaamia näitel; • tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: • meditsiin, matemaatika, astronoomia, • kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid, • Babülioni rippaiad; 	<ul style="list-style-type: none"> • vanaaja sisu ja üldisloomustus, ajalised piirid ja looduslikud olud; • Mesopotaamia eluolu, religioon, kultuurisaavutused; • Sumerite linnriigid, leiutised: ratas, potikeder; • Hammurabi seadused; • Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused; • Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon; • Foiniikia meresõitjad ja tähestik; • Iisraeli ja Juuda riik; • ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.

<ul style="list-style-type: none"> • teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri • ja hieroglüüfkiri; • teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon, • selgitab, mis on Vana Testament; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid • tsivilisatsioon, linnriik, vaarao, muumia, • sfinks, tempel, püramiid, preester. 	
Teema: Vana - Kreeka	
<ul style="list-style-type: none"> • näitab kaardil Kreetat, Kreetat, Balkani • poolsaart, Ateenat, Spartat; • teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse • Kreeta-Mükeene kultuurist; • kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu • iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: • kirjandus, teater, religioon, kunst, sport; • võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust • Ateena ja Sparta näitel; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, • rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, • aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, • eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, • komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, • tähestik. 	<ul style="list-style-type: none"> • vanim kõrgkultuur Euroopas; • Kreeka loodus ja rahvastik; • Kreeta ja Mükeene kultuur; • Kreeka linnriigid, ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas; • linnriikide nõrgenemine ja alistamine • Makedooniale; • Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi • tekkimine; • Vana-Kreeka kultuur ja eluolu, Vana-Kreeka kultuuri tähtsus; • mütoloogia; • olümpiamängud; • Homeroose kangelaseepika, ajalookirjutus, • teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal.

Teema: Vana – Rooma	
<ul style="list-style-type: none"> • näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, • Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, • Ida-Roomat ja Lääne-Roomat; • teab Rooma riigi tekkelugu ning näitab kaardil • Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; • selgitab Rooma riigikorda eri aegadel; • iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid: • vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, • patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, • orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, • kodusõda, kristlus, piibel, Rooma õigus, • provints, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, • Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud; • Rooma linna tekkimine; • kuningad; • vabariigi algus; • Rooma vabariik, ühiskondlik korraldus; • Rooma võimu laienemine Vahemeremaades. • Hannibal, Caesar. Vabariigi lõpp; • Rooma keisririik; • Ühiskondlik korraldus. Augustus; • Rooma impeerium ja selle lõhenemine; • Vana-Rooma kultuur ja eluolu; • Vana-Rooma kultuur, kunst ja arhitektuur, • rahvas ja eluolu, avalikud mängud; • Ristiusu teke ja levik, Uus Testament.

Praktiliste tööde valik:

- ajatelg;
- mõistekaardid;
- rühmatööna esitluste ja plakatite koostamine.

Lõiming

Matemaatikaga - aja mõõtmine: arvtelje koostamine, sajandite määramine, arvutamine - kui palju aega on ühest sündmusest möödunud?